

RAPORT PRELIMINAR ASUPRA SĂPĂTURILOR ARHEOLOGICE DE LA PODŪRI — DEALUL GHINDARU (1984—1985)

de DAN MONAH, DRAGOMIR POPOVICI, GHEORGHE DUMITROAIA,
ȘTEFAN CUCOȘ, ALEXE BUJOR

În primele campanii (1979—1983) întreprinse pe Dealul Ghindaru obiectivul principal urmărit a fost stabilirea stratigrafiei stațiunii¹. Acest obiectiv a fost îndeplinit la sfârșitul săpăturilor din anul 1983 când a fost definitivată schița stratigrafică preliminară a depunerilor arheologice.

Pentru campania 1984 am hotărât să trecem la o nouă etapă și să continuăm cercetările prin săpături pe suprafețe mai mari. Considerăm că metoda ne va permite să investigăm integral complexele de locuire și ne va înlesni precizarea unor detalii de stratigrafie. Ca atare am procedat la trasarea casetei A, situată la nord-est de secțiunea III. Caseta, care măsoară 14/24 m, este lipită de secțiune. De la început măsurarea adâncimilor a fost făcută de la nivel 0 stabilit la 425,50 m altitudine absolută.

După curățarea și nivelarea terenului s-a trecut la săparea casetei care a fost împărțită în carouri de 2 m². Pe latura de nord carourile au fost notate cu litere de la A la G, iar pe latura de est cu cifre arabe de la 1 la 12. Prin acest sistem de coordonate sperăm să obținem o mai exactă localizare a complexelor de locuire și mai ales a inventarului descoperit.

În primul strat, gros de 15—20 cm, răscolit de lucrările agricole, au fost găsite fragmente ceramice cucuteniene și din epoca bronzului — culturile Costișa și Monteoru². În partea de nord a casetei au fost găsite numeroase oase de animale datînd, probabil, din faza Cucuteni B dar și din epoca bronzului. Se pare că locuitorii din faza Cucuteni B au aruncat spre marginea terasei resturile menajere.

La adîncimea de aproximativ — 0,45 m față de nivelul 0 au început să apară primele aglomerări de chirpic. În casetă au fost surprinse dărîmăturile a două locuințe notate L 55 și L 56.

1 D. Monah, S. Antonescu, Alexe Bujor, *Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice din com. Poduri, jud. Bacău*, în *Materiale*, XIV, 1980, p. 86 și urm.; D. Monah, Șt. Cucos, D. Popovici, S. Antonescu, *Săpăturile arheologice din tell-ul cucutenian Dealul Ghindaru, com. Poduri, jud. Bacău*, în *CA*, V, 1982, p. 9 și urm.; D. Monah, Șt. Cucos, D. Popovici, S. Antonescu, Gh. Dumitroaia, *Cercetările arheologice de la Poduri — Dealul Ghindaru*, în *CA*, VI, 1983, p. 3 și urm.

2 Cf. D. Monah, Șt. Cucos, D. Popovici, S. Antonescu, *op. cit.*, p. 9 și urm.

Vestigiile locuinței 55 apar în zona centrală și sud-estică a casei; o mică parte a construcției se află încă sub taluzul de est. L 55 are axul orientat pe direcția nord-sud, având lungimea de aproximativ 11 m și lățimea de circa 6 m. Suprafața locuinței a fost determinată doar după răspîndirea dărîmăturilor din pereți. În chirpicul locuinței se observă mai multe discontinuități datorate unor intervenții dintr-o perioadă nedeterminată. O discontinuitate mai importantă provocată, probabil, de un șanț puțin adînc, străbate locuința pe întreaga ei lățime. Deranjamentul se află în partea de sud-est a locuinței.

Pe chirpicul L 55 au fost descoperite mai multe fragmente ceramice specifice fazei Cucuteni B. Fragmentele care păstrau urme de pictură pot fi încadrate în stilul ε . De fapt întregul material ceramic recoltat de pe/și din locuință este pictat în stilurile specifice etapei Cucuteni B¹.

Chirpicul se prezintă sub forma unei mase relativ compacte cu unele discontinuități. Culoarea chirpicului era roșie-cărămizie, dovadă a unui incendiu puternic. În compoziția lutului au fost înglobate paie și pleavă în cantitate destul de mare. Pe unele bucăți de chirpic au fost observate amprente de niulele cu diametrul variind de la 1,5 cm pînă la 3 cm. La demontarea dărîmăturilor din pereți s-a observat că locuința nu avea platformă, ceea ce constituie aproape o regulă pentru construcțiile din faza Cucuteni B.

Inventarul complexului de locuire era destul de sărac, fiind alcătuit din cîteva vase întregi și întregibile, mai multe rîșnițe, unelte de os, piatră și silex.

Vatra locuinței, destul de prost conservată, se afla pe latura de nord-est. Poziția ei este mai puțin obișnuită deoarece se afla cu aproximativ 3—4 cm mai jos decît nivelul de călcare al locuinței. În apropierea vetrei se aflau numeroase fragmente ceramice de la un vas tronconic mare cu interiorul bine lustruit, impermeabil. Presupunem că vasul era folosit pentru păstrarea apei necesare locuitorilor.

În partea de sud-vest a construcției au fost descoperite șase rîșnițe și fragmente de rîșniță. În apropierea lor, în caroul G 9, se aflau patru „suporturi” de chirpic, de formă tronconică-ovală cu diametrul mare de 21 cm și înălțimea de 10—12 cm. Dispunerea lor era destul de neregulată; două exemplare fiind foarte prost conservate s-au distrus la spăcluit. Pe fața „suportului” nr. 2 s-a observat o canelură. Suportii erau modelați din lut amestecat cu paie fine, probabil fin, exteriorul fiind fețuit cu lut fin. La două dintre piesele mai bine conservate am putut observa că erau modelate direct pe podeaua de pămînt a locuinței. Partea superioară a suporturilor era ușor concavă. Un suport asemănător a fost descoperit în așezarea Cucuteni B de la Valea Șoșii-Dealul Păltiniș. Rostul acestor piese nu este încă lămurit.

¹ D. Popovici, Alexe Bujor, *Șantierul arheologic Poduri—Valea Șoșii, „Dealul Păltiniș”, în CA, VII, 1984, Pl. XI/4.*

La nord-vest de L 55, la baza nivelului Cucuteni B, a fost descoperită vatră izolată, probabil exterioară. În jurul ei nu au fost observate nici un fel de urme de la vreo construcție. Vatra era construită simplu, fără structură de piatră sau fragmente ceramice. În apropierea ei au fost găsite mai multe fragmente ceramice Cucuteni B.

Spre extremitatea sud-vestică a casetei au fost descoperite vestigiile unei construcții (L 56) care a fost degajată doar în parte. Chirpicul, de culoare roșie-cărmăzie, avea denivelări și discontinuități, resturile locuinței fiind destul de prost conservate. Porțiunea dezvelită, în acest an, nu a fost demontată, această operațiune urmînd să fie efectuată în campania viitoare. Au fost totuși recoltate două mici vase (fig. 2/1, 4) care par să dateze acest complex în etapa Cucuteni B₂⁴. Asupra lor vom reveni la descrierea materialului.

În partea nordică a casetei săpătura a ajuns, la —0,60 —0,65 m, la baza stratului cenușiu-negricios care corespunde nivelului de locuire Cucuteni B. Menționăm că în jumătatea de sud a casetei, sub vestigiile locuințelor 55 și 56 se observă urmele unei noi locuințe. Probabil în campania viitoare vom putea preciza datarea acestei locuințe.

Inventarul recoltat în campaniile 1984—1985 este destul de sărac. Din epoca bronzului au fost găsite doar cîteva fragmente ceramice care se încadrează în culturile Monteoru și Costișa din epoca mijlocie a bronzului. Materialele din epoca bronzului au fost descoperite în pătura de pămînt arabil⁵. Dintre materialele din această perioadă se detașează trei vîrfuri de săgeți de os, precum și o altă piesă, de dimensiuni mai mici, care bănuim că a fost folosită tot ca vîrf de săgeată. Primul dintre ele pare să facă parte dintre așa numitele săgeți-stilete (*flèches-stylets*). Vîrful de săgeată la care ne referim are secțiunea pătrată, fiind fațetat cu grijă (fig. 1/10). Pedunculul, cu secțiunea circulară, este mai lung decît vîrful⁶. Al doilea exemplar ilustrat (fig. 1/9) este mult mai mic și secțiunea vîrfului ca și a peduncului este circulară. Și în acest caz pedunculul este mai lung decît vîrful⁷.

După tipologia Arnal-Séronie-Vivien ambele vîrfuri s-ar încadra în tipul VIII, nefiind însă identice cu piesele prezentate de autorii menționați⁸. Vîrfurile de săgeți de la Poduri par să facă parte dintr-un subtip încă nedefinit. După autorii citați vîrfurile de săgeți de acest fel „acoperă cronologic intervalul cuprins între sfîrșitul neoliticului și

4 Un mic complex dat în etapa Cucuteni B₂ a fost descoperit în campania 1979. Vezi D. Monah, S. Antonescu, Alexe Bujor, *op. cit.*, p. 87.

5 Vezi D. Monah, St. Cucos, D. Popovici, S. Antonescu, *op. cit.*, p. 10 și urm.

6 Lungimea totală a piesei este de 85 mm, pedunculul măsurînd 49 mm.

7 Lungimea piesei este de 31 mm, din care pedunculul măsoară 21 mm.

8 Cf. J. Arnal și M.-R. Séronie-Vivien, *Les armes en os de la France et leur contexte européen du Néolithique à l'Âge des Métaux, extras din Congrès Pré-historique de France, XXe session, Quercy, 1979, vol. 2 (1983), p. 3 și urm., fig. 2 și fig. 9/1—2.*

începutul epocii bronzului⁹ Menținăm că vîrfurile de săgeți de la Poduri par să fie mai evoluat și se datează, fără îndoială, în faza mijlocie a epocii bronzului.

Alte două mici vîrfuri de săgeți de silex (fig. 1/1-2)¹⁰, de formă triunghiulară și cu baza ușor concavă, retușate pe laturile lungi pot fi atribuite, cu oarecare probabilitate, tot bronzului mijlociu.

Unelte descoperite în nivelul Cucuteni B sînt, de asemenea, foarte puține. Din silex și silicolit au fost desprinse lame (fig. 1/3, 6) și răzuitoare. Au fost găsite patru topoare de silicolit, toate în depunerea corespunzătoare fazei Cucuteni B. Menționăm și faptul că în locuința 55 nu a fost descoperit nici un topor.

Mai numeroase sînt împungătoarele de os, dintre care în L 55 au fost găsite patru exemplare. Un alt împungător a fost găsit pe chirpicul locuinței 56. Cea mai mare parte dintre împungătoare sînt lucrate pe așchii de os. Unele (fig. 1/5, 8, 11) sînt de dimensiuni mari și au putut fi folosite și ca pumnale. Se pot distinge două tipuri: 1. împungătoare mari realizate pe așchii (fig. 1/5, 8, 11) și 2. împungătoare mai mici cu ambele capete ascuțite (fig. 1/7, 12). Ultimele erau probabil prinse în cozi de lemn.

Interesantă este descoperirea unui brăzdar din corn, aflat într-o stare de uzură destul de avansată. Nu este exclus ca piesa descoperită în caroul G 2 la —0,60 cm să fi fost aruncată deoarece nu mai putea fi folosită. Brăzdarul (fig. 1/4) are lungimea de 17,5 cm, lățimea tăișului fiind de 6 cm. Realizat pe un capăt de corn, brăzdarul este perforat în partea superioară (diametrul găurii 30 mm). Piesa poate fi considerată ca un brăzdar de aratru fără plaz.

Categoria uneltelor de lut ars este reprezentată de o singură greutate de formă sferică ușor aplatizată.

Ceramica descoperită în nivelul Cucuteni B este destul de puțină, fiind reprezentată mai ales prin fragmente din categoria vaselor uzuale. În locuința 55 și în imediata ei apropiere au fost descoperite cîteva vase întregi și întregibile, de dimensiuni mici. Este documentată prezența paharelor bitronconice cu gîtul cilindric și buza ușor evazată (fig. 2/2, 5), modelate din pastă bună, arse oxidant. Unul dintre pahare, descoperit în apropiere de L 55 (fig. 2/5) este decorat cu metope separate prin benzi liniare și perle negre lipite de benzi. În centrul metopelor, la baza zonei decorative sînt dispuse arcuri din linii negre. Un alt pahar descoperit în L 55 (fig. 2/4) are două torți perforate orizontal plasate pe curbura maximă și este decorat cu motivul „benzilor liniare în X”, zona tortițelor fiind înconjurată cu elipse din bandă albă, probabil de tradiție Y

Din categoria castroanelor (fig. 2/3—3) avem un singur exemplar, de dimensiuni mici, decorat cu motivul tangentelor la cercuri.

⁹ *Ibidem*, p. 11.

¹⁰ Înălțimea variază între 20 și 22 mm, iar baza între 13—17 mm.

Ceramica Cucuteni C este foarte puțină, fapt observat și în campaniile precedente. Nu au fost descoperite decât puține fragmente, fără pică pisată în pastă, dar decorate cu șnurul imprimat pe buză. Din materialul nestratigrafiat provine un fragment Cucuteni C (fig. 3/1) cu un frumos bucraniu modelat în relief.

O problemă deosebită este ridicată de cele două castroane recoltate de pe locuința 56. Unul dintre ele (fig. 2/4) este tronconic, cu buza destul de înaltă și răsfrintă în afară. Pasta vasului este puțin obișnuită pentru ceramica cucuteniană deoarece se folosește mult nisip cu grăunule mari. Din această cauză pereții sînt zgunțuroși, aspri la pipăit. Exteriorul vasului a fost acoperit cu un strat subțire de lut bine lustruit. Învelișul exterior nu a aderat bine la peretele vasului, păstrîndu-se doar pe alocuri. Pe curbura maximă se află o apucătoare trasă în jos. Al doilea castron este tot tronconic (fig. 2/1) cu buza mai puțin înaltă, modelat din pastă bună dar aspră. După modelare castronul a fost acoperit cu un înveliș de lut fin bine lustruit. Pe curbura maximă se află, plasate simetric, două apucători. Ambele vase par să facă parte din așa zisa „variantă Monteoru”. Contextul ceramic din care fac parte va fi lămurit în campania viitoare cînd vom investiga, în întregime, locuința 56.

În timpul săpăturilor au fost găsite și cîteva statuete antropomorfe și zoomorfe. Un singur exemplar, o figurină reprezentînd un bovid, a fost descoperit în locuința 55. Celelalte statuete au fost găsite, sparte, în spațiul din apropierea locuințelor. Plastica antropomorfă este reprezentată de cîteva statuete feminine fragmentare și un singur exemplar întregibil (fig. 4/4). Statueta întregită este de tip vertical, tip bine cunoscut în plastica fazei Cucuteni B. De dimensiuni mari ($\hat{h} = 23,5$ cm) are capul masiv cu nasul proeminent și lobii perforați, ombilicul este marcat printr-o proeminență perforată orizontal, amorsele și pliurile adipoase de deasupra taliei sînt de asemenea perforate. Partea inferioară se termină sub forma unui postament oval. Din zona gîtului masiv coboară două rînduri de linii pictate cu negru ce reprezintă, probabil, un colier. Spartă din vechime, statueta a fost găsită la baza nivelului Cucuteni B.

Pe baza ceramicii descoperite în L 55 ne permitem să datăm acest complex în etapa Cucuteni B₁. În aceeași etapă se datează și materialul ceramic descoperit în caseta A. Singura excepție pare să fie complexul 56 care ar putea data din etapa Cucuteni B₂. Dar acest lucru va fi elucidat doar în campania viitoare.

În cadrul cercetărilor interdisciplinare efectuate în *tell*-ul de la Poduri-Dealul Ghindaru au fost recoltate șase probe pentru datare prin termoluminiscență¹¹. Patru probe provin din nivelul Cucuteni B₁, fiind

¹¹ Analizele vor fi efectuate de colega Linda Ellis de la Universitatea San Francisco (S.U.A.) care a participat la săpăturile din campania 1984.

recoltate din caseta A, iar alte două probe au fost recoltate din S III din nivelul Precucuteni II-tîrziu.

La încheierea campaniei 1985¹² au fost luate măsuri pentru protejarea săpăturii. Suprafața casetei a fost acoperită cu folie de polietilenă și cu pămînt. În același mod au fost protejate și taluzurile casetei. În campania viitoare vom continua investigarea casetei A.

*

În timpul săpăturilor de la Poduri-Dealul Ghindaru au fost efectuate mai multe cercetări de teren. În urma periegezelor au fost descoperite cîteva stațiuni arheologice noi :

1. *Pe Hăineală*. La vest de satul Poduri, la aproximativ 1,5 km de primăria comunei, a fost descoperită o stațiune din care au fost culese fragmente ceramice cucuteniene (Cucuteni A) și din epoca bronzului. Stațiunea se află la nord de o vie și la nord-est de slatina de „Pe Hăineală”.

2. *Dealul Bisericii-Prohozești*. Pe capătul de nord al „Dealului Bisericii”, aflat la circa 0,8 km de „Dealul Ghindaru”, au fost găsite fragmente ceramice din epoca bronzului. Se pare că este vorba de o așezare care se datează, după materialul ceramic, în bronzul timpuriu.

3. *Pe Albotești*. La nord de „Dealul Bisericii”, de fapt la poalele acestuia, se află o așezare carpică din care au fost recoltate numeroase fragmente tipice. Stațiunea este periclitată de lucrările din grădiniaria care o suprapune.

4. *Cetățuia Zemeș*. Pe platoul „Cetățuiei Zemeș”, aflat la aproximativ 3 km de periferia orașului Moinești, au fost descoperite fragmente ceramice dacice din perioada secolelor I î.e.n. — I e.n. Se pare că în același loc există și un fragment de zid de piatră.

Colectivul șantierului Poduri a verificat și în aceste campanii stațiunile descoperite în anii trecuți : Siliște-Prohozești, Dealul Jgheaburilor, Dealul Păltiniș și Ripa Morii. Cu această ocazie au fost recoltate noi materiale arheologice care permit o mai exactă datare a acestor stațiuni.

RAPPORT PRÉLIMINAIRE SUR LES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES DE PODURI—DEALUL GHINDARU (1984—1985)

Résumé

À la suite de la mise au point, en 1983, de l'esquisse stratigraphique préliminaire des dépôts archéologiques de Poduri—Dealul Ghindaru, on a commencé la recherche „horizontale” de la station. On a investigué un périmètre (noté A), aux dimensions, à la fin de la campagne 1985, de 14 x 24 m.

Dans ces années, on a fouillé seulement les dépôts du Bronze et de la phase Cucuteni B. Dans la zone investiguée, les dépôts du Bronze (les cultures de Monteoru et de Costișa) sont sporadiques et, par conséquence, on a recolté peu de fragments céramiques et quelques pointes de flèches intéressantes. Tous les ma-

12 Restaurarea materialelor descoperite în campaniile 1984—1985 a fost efectuată de Ecat. Băbușanu, desenele fiind realizate de Mircea Ciacăru, cărora le exprimăm mulțumirile noastre.

matériaux ont été trouvés dans la couche du sol arable, n'ayant donc une position stratigraphique précise. Comme dans les années précédentes, les matériaux du Bronze sont mélangés et ne peuvent pas être attribués aux cultures de Monteoru et de Costișa qu'en vertu des critères typologiques. Parmi les matériaux du Bronze, il faut remarquer trois pointes de fleches ainsi qu'une autre pièce que nous supposons être également utilisée comme pointe de flèche. La première d'entre elles semble s'intégrer dans la série d'ainsi dites flèches-stylets. Cette pointe de flèche est carrée en section, étant façonnée avec soin (fig. 1/10). Le pédoncule, à section circulaire, est plus long que la pointe. Le second exemplaire (fig. 1/9) est beaucoup plus petit et la section de la pointe, ainsi que du pédoncule, est circulaire. Selon la typologie Arnal-Séronie-Vivien, ces deux pointes peuvent s'encadrer dans le type VIII, même si elles ne sont pas identiques avec les pièces présentées par les auteurs susmentionnés. Les flèches de Poduri semblent s'intégrer dans un sous-type encore non-défini, daté dans le Bronze moyen.

Dans le niveau Cucuteni B, on a investigué une habitation (H 55) dont l'inventaire est assez sommaire. À partir de la céramique peinte et des idôles anthropomorphes découverts, l'habitation est datée dans l'étape Cucuteni B₁. Le problème de l'existence d'un niveau de l'étape Cucuteni B₂ n'a été, ni cette année, élucidé. C'est seulement dans les futures campagnes qu'il pourrait être tiré au clair.

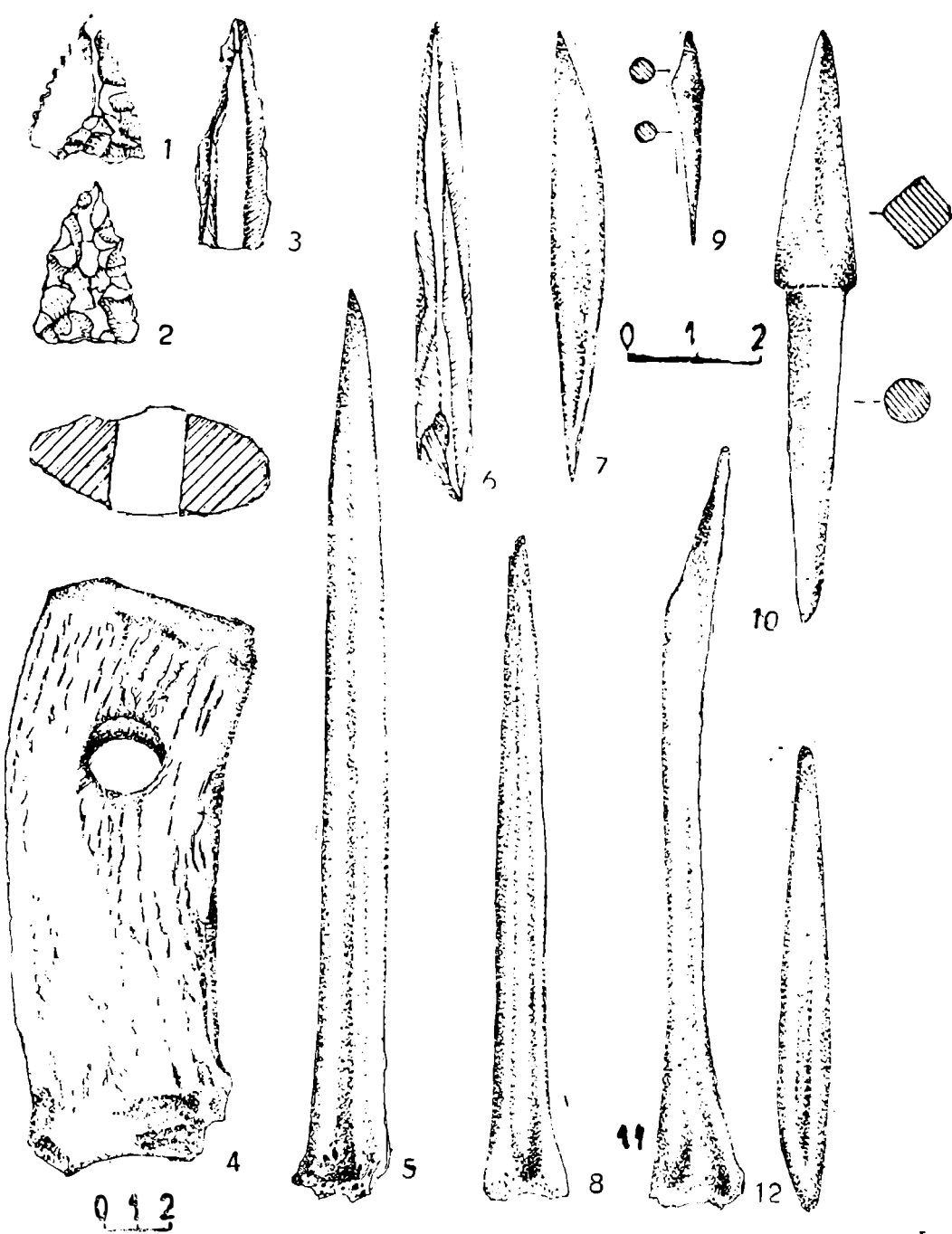

Fig. 1. Epoca bronzului : virfuri de săgeată de silex (1, 2) și de os (9—10) ; Cucuteni B : lame de silex (3, 6), împungătoare de os (5, 7—8, 11—12), brăzdar din corn de cerb (4).

Fig. 1. L'âge du bronze : pointes de flèche en silex (1, 2) et en os (9—10) ; Cucuteni B : lames en silex (3, 6), perceurs en os (5, 7—8, 11—12), araire en bois de cerf (4).

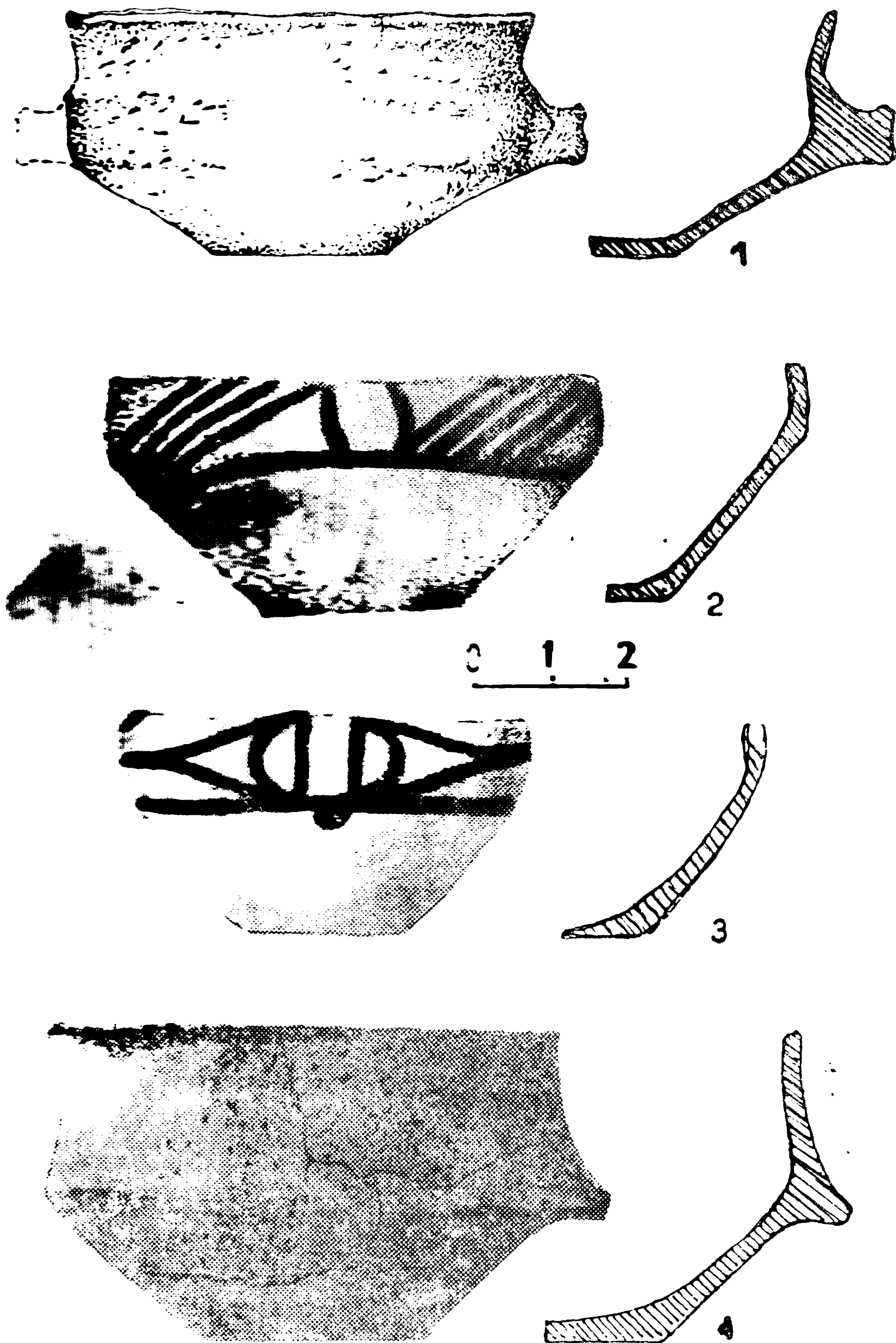

Fig. 2. Faza Cucuteni B : castroane pictate (2—3), castroane „varianta Monteoru“ (1, 4).

Fig. 2. La phase Cucuteni B : soupières peintes (2—3), soupières „variante Monteoru“ (1—4).

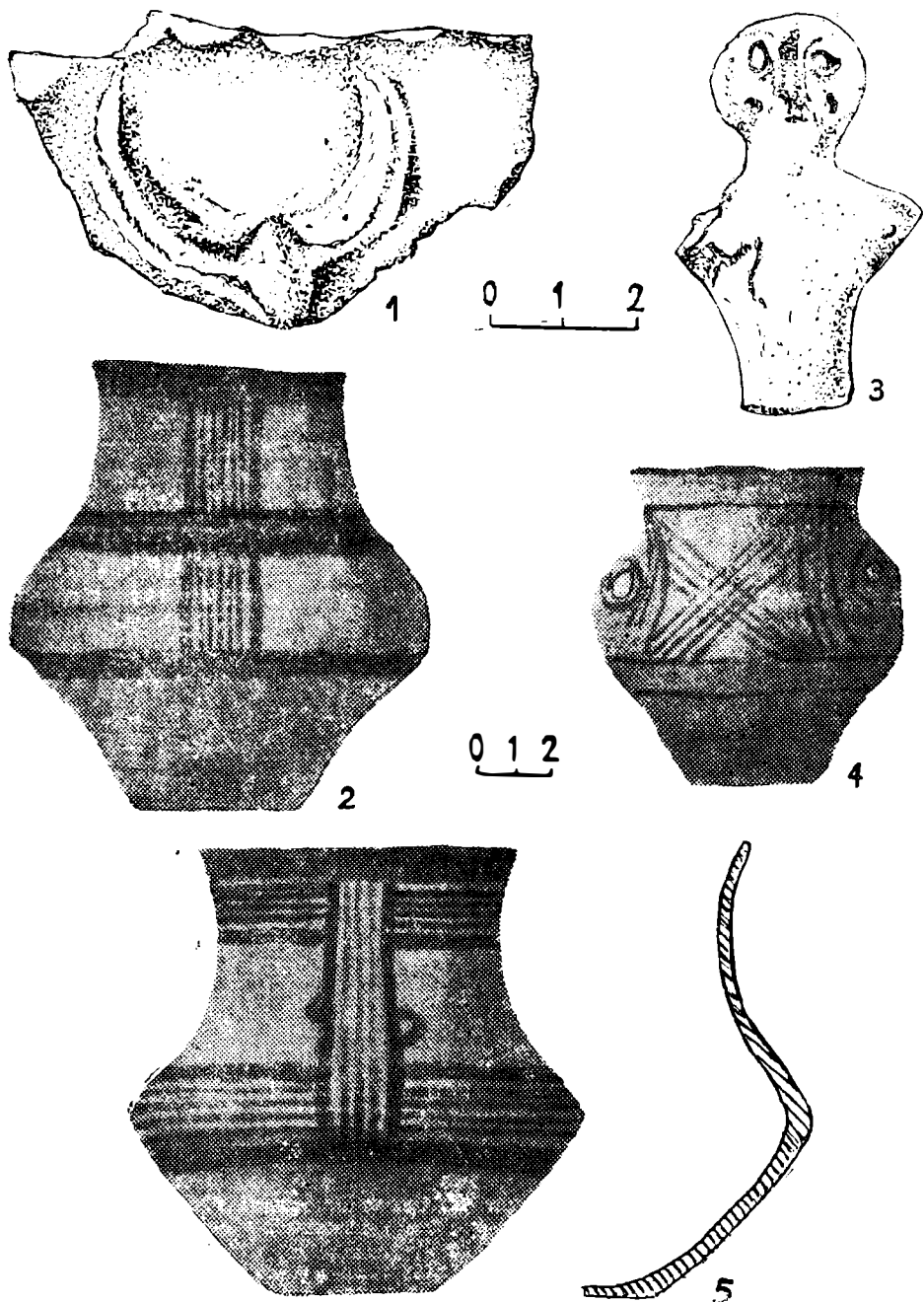

Fig. 3. Faza Cucuteni B : fragment ceramic Cucuteni C (1) ; idol antropomorf (3) ; pahare bitronconice (2, 4—5).

Fig. 3. La phase Cucuteni B : fragment céramique Cucuteni C (1) ; idole anthropomorphe (3) ; verres bitronconiques (2, 4—5).

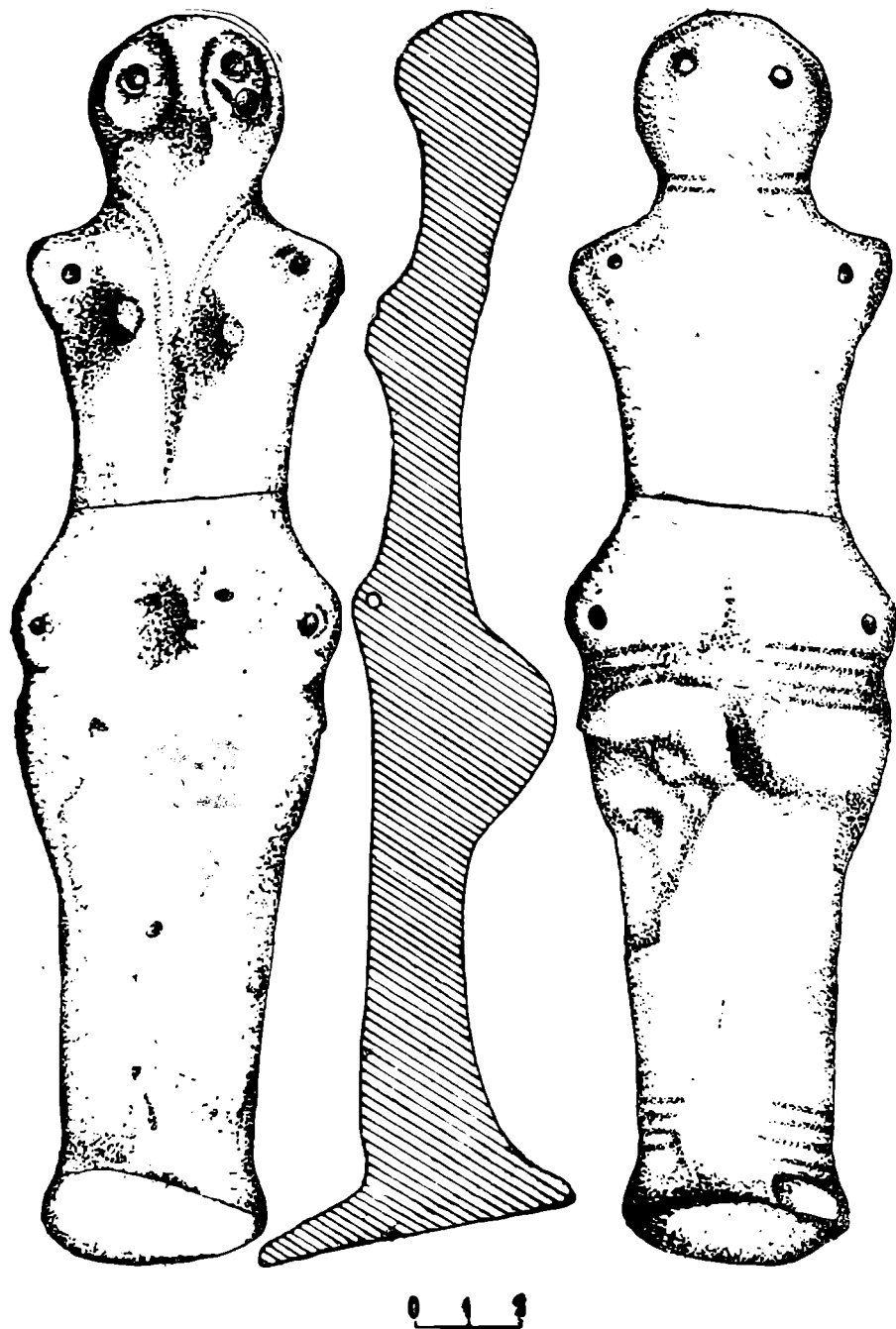

Fig. 4. Faza Cucuteni B : idol antropomorf.
 Fig. 4. La phase Cucuteni B : idole anthropomorphe.